

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗРОСТАННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА РІВЕНЬ БІДНОСТІ

Розглядається зв'язок між зростанням мінімальної заробітної плати та рівнем бідності, вимірним за індексами Фостера-Гріра-Торбека. Показано, що зростання МЗП може збільшувати рівень бідності, проте, за визначених умов, рівень бідності може також зменшуватись.

Ключові слова: мінімальна заробітна плата, еластичність попиту, межа бідності, індекси бідності Фостера-Гріра-Торбека.

I. Вступ. В класичній хрестоматійній моделі ринку праці запровадження та зростання мінімальної заробітної плати приводить до збільшення рівня незайнятості. Такий висновок ґрунтується на низці емпіричних досліджень як стосовно розвинутих країн, так і країн, що розвиваються. Зокрема цей висновок підтверджується на виборці із 100 країн при глибині горизонту 40 років [1,2].

II. Постановка завдання. Дискусії щодо доцільності запровадження мінімальної заробітної плати мають тверде теоретичне та емпіричне підґрунтя. В наведеному дослідженні автори дещо зміщують акценти і замість аналізу взаємозв'язків між мінімальною заробітною платою та рівнем незайнятості розглядають взаємозв'язок між мінімальною заробітною платою та рівнем бідності, вимірним за індексами із класу Фостера-Гріра-Торбека [3]. Така постановка проблеми дала можливість отримати важливий результат: зформулювати необхідні та достатні умови, за яких зростання мінімальної заробітної плати зменшує рівень бідності, вимірний за різними індексами.

III. Результати. Мінімальна заробітна плата та рівень бідності.

Розглянемо впливи МЗП на динаміку змін в рівні бідності. Одним із факторів, який унеможливує простий (лінійний) взаємозв'язок між трудовими доходами, із одного боку, та доходами усіх членів суспільства, з іншого, є безробіття. Розподіл доходів в домогосподарствах та суспільстві (громадах), які як правило складаються із працюючих, безро-

бітних та непрацевдатних (утриманців) може приводити до того, що розподіл доходів між особами у суспільстві дуже сильно відрізняється від розподілу доходів серед працюючих. В [1] розглядалися моделі для оцінювання впливу МЗП на рівень безробіття. Для великої виборки розвинутих країн та країн, що розвиваються, однозначний висновок полягає в тому, що зростання МЗП призводить до зростання рівня безробіття. Аналогічні результати щодо наслідків перерозподілу доходів між працюючими та безробітними в домогосподарствах наведені в [2]. В згаданій роботі також розглянута модель для аналізу впливів альтернативних механізмів запровадження мінімальної заробітної плати на рівень бідності. У цьому плані видається доречним відійти від схеми аналізу "МЗП – рівень безробіття" та звернутись до аналізу взаємозв'язків між МЗП та рівнем бідності, оскільки зростання рівня безробіття не завжди означає зростання рівня бідності, вимірюного за різними індексами, і навпаки, зменшення рівня бідності не завжди означає зменшення рівня безробіття. Далі ми розглянемо теоретичну модель для аналізу умов, за яких зростання МЗП збільшує рівень бідності, а за яких, навпаки, зменшує.

Мінімальна заробітна плата та рівень бідності: аналіз класичної моделі ринку праці.

Розглянемо класичну модель ринку праці із одним гомогенним типом працівників. Нехай попит на трудові сили становить $D(w)$, $D'(w) < 0$, де w – заробітна плата. Припустимо, що трудові сили не залишають і не виходять на ринок праці та що усі працюючі нормовані до 1. Тоді, за умови повної зайнятості, $D(w^*) = 1$, де w^* – заробітна плата. МЗП позначимо через w . Тоді рівень зайнятості рівний $x = D(w)$, а рівень безробіття $1 - x$. Зайняті отримують заробітну плату w . За умови відсутності страхування по безробіттю, безробітні отримують нульовий доход і є бідними.

Має місце декілька варіантів, залежно від позиції мінімальної заробітної плати w

відносно межі бідності z , (прожиткового мінімуму) та значення параметру α індексів бідності Фостера-Гріра-Торбека (ФГТ). Нехай МЗП вища межі бідності, тобто, усі працюючі виходять із стану бідності. У цьому випадку, $0 < z_s \leq z_r \leq w$, усі працюючі не є бідними, а усі безробітні – бідні. Цей випадок відповідає класичній теорії зайнятості згідно із якою лише безробітні є бідними. Оскільки в класичній моделі зростання МЗП буде збільшувати незайнятість, то у такому випадку буде також зростати рівень бідності. Формально, індекси бідності ФГТ у цьому випадку мають вигляд:

$$P_\alpha = (1-x) \left(\frac{z-0}{z}\right)^\alpha = 1-x$$

для усіх значень α . Вплив зростання МЗП на P_α має вигляд:

$$\frac{dP_\alpha}{dw} = -\frac{dx}{dw} = -D'(w) > 0$$

Таким чином, коли МЗП вища межі бідності, подальше її зростання збільшує рівень бідності, виміряний за будь-яким індексом ФГТ (включаючи частку бідних, глибину бідності та гостроту бідності).

Розглянемо сценарій, за яким $1 < z_s \leq w \leq z$, тобто МЗП менша межі бідності але вища межі виживання (сценарій, за яким МЗП не перевищує рівень виживання не може становити ані теоретичного, ані емпіричного, ані політичного інтересу). Рівень бідності у цьому випадку становить:

$$P_\alpha = (1-x) + x \left(\frac{z-w}{z}\right)^\alpha$$

За такого сценарію корисно розглянути декілька варіантів. При $\alpha = 0$ ми отримуємо частку бідних. При цьому

$$\frac{dP_0}{dw} = 0$$

тобто, маржинальні зміни МЗП не приводять до змін у поширенні бідності: усі залишаються бідними. Отже, для того щоб встановити взаємозв'язок між працюючими та непрацюючими бідними, нам необхідно розглянути індекси бідності при $\alpha \geq 1$. Позначивши значення еластичності попиту на трудові сили по заробітній платі через η , отримуємо

$$\frac{dP_\alpha}{dw} = \frac{x}{w} \left[\eta \left\{ \left(1 - \frac{w}{z}\right)^\alpha - 1 \right\} - \alpha \frac{w}{z} \left(1 - \frac{w}{z}\right)^{\alpha-1} \right]$$

Із останнього рівняння маємо:

Із останнього рівняння маємо:

$$1) \frac{dP_\alpha}{dw} > 0 \text{ тоді і тільки тоді, коли}$$

$$\eta > \alpha \frac{w}{z} \left(1 - \frac{w}{z}\right)^{\alpha-1} / \left(\left(1 - \frac{w}{z}\right)^\alpha - 1 \right).$$

$$2) \frac{dP_\alpha}{dw} < 0 \text{ тоді і тільки тоді, коли}$$

$$\eta < \alpha \frac{w}{z} \left(1 - \frac{w}{z}\right)^{\alpha-1} / \left(\left(1 - \frac{w}{z}\right)^\alpha - 1 \right).$$

Отже, залежно від значення еластичності попиту на трудові сили по МЗП рівень бідності, визначений за різними індексами ФГТ, при зростанні МЗП може зростати або зменшуватись. При $\alpha = 1$ наведена умова набуває вигляду:

$$1) \frac{dP_\alpha}{dw} > 0 \text{ тоді і тільки тоді, коли } \eta > -1.$$

$$2) \frac{dP_\alpha}{dw} < 0 \text{ тоді і тільки тоді, коли } \eta < -1.$$

При $\alpha = 2$ маємо:

$$1) \frac{dP_\alpha}{dw} > 0 \text{ тоді і тільки тоді, коли}$$

$$\eta > \frac{2z-2w}{w-2z}.$$

$$2) \frac{dP_\alpha}{dw} < 0 \text{ тоді і тільки тоді, коли}$$

$$\eta < \frac{2z-2w}{w-2z}.$$

При $\alpha = 3$ отримуємо наступну умову:

$$1) \frac{dP_\alpha}{dw} > 0 \text{ тоді і тільки тоді, коли}$$

$$\eta > \frac{3(z-w)^2}{3z(w-z) - w^2}.$$

$$2) \frac{dP_\alpha}{dw} < 0 \text{ тоді і тільки тоді, коли}$$

$$\eta < \frac{3(z-w)^2}{3z(w-z) - w^2}.$$

Відмітимо, що права частина в останніх двох умовах зменшується по w . Це означає, що, при заданому значенні еластичності η , зростання мінімальної заробітної плати, w , приводить до більшої ймовірності того, що

глибина бідності буде зростати, $\frac{dP_\alpha}{dw} > 0$.

Наведені умови з'ясовують роль еластичності попиту на трудові сили та відображають взаємозв'язок між рівнем бідності працюючих та безробітних при зростанні МЗП. Зокрема, рівень бідності зростає по МЗП, коли еластичність попиту на трудові сили достатньо висока: покращення в результаті зростання МЗП стандарту життя працюючих бідних компенсується зростанням незайнятості. Коли еластичність попиту на трудові сили є достатньо низькою, справедливе протилежне твердження. При цьому критичне значення еластичності попиту на трудові ресурси по МЗП залежить від значення параметру антипатії до бідності α . При $\alpha = 1$ критичне значення рівне -1 . Ця умова говорить, що рівень бідності, виміряний таким чином (тобто, глибина бідності) ймовірно буде зменшуватись при зростанні МЗП коли МЗП залишається нижчою межі бідності. Проте, при зростанні параметру антипатії до бідності, α , (наприклад, при $\alpha = 1$) критичне значення еластичності попиту на трудові сили зростає. Якщо МЗП становить 75% межі бідності, критичне значення еластичності для індексу бідності P_2 становить 0.4. Тому подальше зростання МЗП буде збільшувати рівень бідності, виміряний за допомогою індексу P_α при $\alpha = 2$. Проте, якщо МЗП рівна половині межі бідності критичне значення еластичності $\eta = -0.667$. В Таблиці 1 наведені критичні значення еластичності попиту на трудові сили по МЗП для індексів бідності P_2 та P_3 .

Критичні значення еластичності

	$w = 0.25z$	$w = 0.5z$	$w = 0.75z$	$w = z$
P_2	-0.857	-0.667	-0.4	0
P_3	-0.771	-0.429	-0.143	0

Проведений вище аналіз впливу зростання МЗП на рівень бідності в рамках класичної моделі дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. Якщо МЗП є вищою межі бідності, подальше її зростання буде збільшувати рівень бідності.

2. Якщо МЗП є нижчою межі бідності, то вплив зростання МЗП на рівень бідності залежить від трьох параметрів: еластичності попиту на трудові сили, відношення МЗП до межі бідності (у випадку межі бідності заданої нормативно як частки центральної тенденції, наприклад, частки середнього або медіанного доходу, МЗП також є часткою центральної тенденції) та параметру антипатії до бідності α .

3. Аналіз взаємозв'язків між параметрами моделі дає можливість точно оцінити вплив зростання МЗП на рівень бідності.

МЗП та рівень бідності за умови перерозподілу

Однією із особливостей економічного процесу є перерозподіл доходів між зайнятими та безробітними. Ми припускаємо, що усі працюючі сплачують податок $100\gamma\%$ за рахунок якого усі працездатні отримують готівковий грант g . Таким чином, сукупний дохід та дохід-нетто задовольняють наступному співвідношенню:

$$y^* = g + (1 - \gamma)y$$

Коли встановлюється МЗП, до перерозподілу частка x зайнятих отримують дохід w , а частка $1 - x$ безробітних отримують нульовий дохід.

Після перерозподілу зайняті отримують дохід $y^* = g + (1 - \gamma)w$, а безробітні отримують готівковий грант $y^* = g$, який можна розглядати як мінімальний дохід, гарантований державою. Ця модель відповідає так званому негативному податку соціально-

Таблиця 1

розподільчого типу. Необхідною умовою такого перерозподілу є:

$$xw = (1 - x)g + x[g + (1 - \gamma)w].$$

Із наведеного рівняння балансу отримуємо $g = \gamma xw$, дохід працюючих становить $w[1 - \gamma(1 - x)]$.

В попередньому підрозділі доход безробітних був нульовим, тобто вони залишались бідними за будь-якої межі бідності. При перерозподілі можливий випадок коли межа бідності є нижчою g :

$$z < \gamma xw < w[1 - \gamma(1 - x)]$$

У цьому випадку бідних немає і малі зміни в МЗП не впливають на рівень бідності. При зростанні межі бідності ми приходимо до ситуації, коли безробітні є бідними не зважаючи на отриманий ними трансферний дохід, а працюючі не бідні:

$$\gamma xw < z < w[1 - \gamma(1 - x)].$$

У цьому випадку рівень бідності, вимірний за допомогою індексів ФГТ має вид:

$$P_\alpha = (1 - x) \left(1 - \frac{\gamma xw}{z}\right)^\alpha$$

Розглянемо декілька випадків. При $\alpha = 0$ отримуємо частку бідних. За таких умов наведений принцип перерозподілу не впливає на поширення бідності, $P_0 = (1 - x)$. При зростанні МЗП маємо:

$$\frac{dP_0}{dw} = - \frac{dx}{dw} > 0,$$

тобто поширення бідності зростає при збільшенні МЗП. При $\alpha \geq 1$ зростання МЗП впливає на рівень бідності наступним чином:

$$\begin{aligned} \frac{dP_\alpha}{dw} &= \frac{\alpha}{w} \left\{ -\eta(1 - \frac{\gamma xw}{z})^{\alpha-1} + (1-x) \frac{\alpha \gamma w}{z} (1 - \frac{\gamma xw}{z})^{\alpha-2} - (1-x) \frac{\alpha \gamma w}{z} (1 - \frac{\gamma xw}{z})^{\alpha-1} \right\} \\ &= \frac{\alpha}{w} \left\{ -\eta(1 - \frac{\gamma xw}{z})^{\alpha-1} \left[1 - \frac{\gamma xw}{z} + (1-x) \frac{\alpha \gamma w}{z} \right] - (1-x) \frac{\alpha \gamma w}{z} (1 - \frac{\gamma xw}{z})^{\alpha-1} \right\} \\ &= \frac{\alpha}{w} \left\{ \eta(1 - \frac{\gamma xw}{z})^{\alpha-1} \left[\frac{\gamma xw(1-x) \alpha \gamma w}{z} - z \right] - (1-x) \frac{\alpha \gamma w}{z} (1 - \frac{\gamma xw}{z})^{\alpha-1} \right\} \end{aligned}$$

Із останнього рівняння отримуємо наступні твердження:

1) Зростання МЗП приводить до збільшення рівня бідності, вимірюного за допомогою індексів бідності ФГТ ($\frac{dP^\alpha}{dw} > 0$), тоді і тільки тоді, коли

$$\eta > \frac{(1-x)\alpha\gamma w}{\gamma xw - (1-x)\alpha\gamma w - z}$$

2) Зростання МЗП приводить до зменшення рівня бідності, вимірюного за допомогою

індексів бідності ФГТ ($\frac{dP^\alpha}{dw} < 0$), тоді і тільки тоді, коли

$$\eta < \frac{(1-x)\alpha\gamma w}{\gamma xw - (1-x)\alpha\gamma w - z}$$

Наведені умови дають нам значення еластичності попиту на трудові сили по зростанню МЗП, нижче яких бідність буде зменшуватись (у даному випадку бідними є лише безробітні). Оскільки еластичність завжди менша нуля, на початку ринкових перетворень зростання МЗП буде завжди збільшувати рівень бідності при нееластичному попиті ($-1 < \eta \leq 0$). При $\eta \leq -1$ умова 2) не може виконуватись, тобто, зростання МЗП завжди збільшує рівень бідності. Таким чином, у розглянутому випадку ми виявили, що скорочення рівня бідності можливе, проте воно не може відбуватись на початку ринкових перетворень при маржинальному зростанні МЗП. Крім того, зменшення рівня бідності може відбуватись лише за умови достатньо низької еластичності попиту на трудові сили по МЗП. Аналогічно класичній моделі можуть бути обчислені критичні значення еластичності вище яких зростання МЗП приводить до зменшення рівня бідності. Наприклад, при 10% перерозподільчого податку, при МЗП рівній 125% межі бідності та при рівні безробіття 5% ($\gamma = 0.1, w = 1.25z, (1-x) = 0.05$) для $\alpha = 1, 2, 3$ критичні значення еластичності становлять -0.006, -0.01 та -0.018, відповідно.

Розглянемо випадок коли межа бідності є настільки високою, що і зайняті і безробітні є бідними:

$$\gamma xw < w[1 - \gamma(1 - x)] < z.$$

У даному випадку із урахуванням перерозподілу також існує взаємозв'язок між безробітними та працюючими бідними. При цьому рівень бідності має вид:

$$P_\alpha = (1 - x) \left(1 - \frac{\gamma xw}{z}\right)^\alpha + x \left(1 - \frac{w(1 - \gamma(1 - x))}{z}\right)^\alpha$$

Міркування, наведені вище залишаються справедливими і в даному випадку. Можуть бути побудовані критичні значення еластичності для індексів ФГТ при різних значеннях α . Якщо еластичність попиту на трудові сили менша -1, рівень бідності повинен зростати при будь-яких значеннях α . Коли $\eta > -1$ усі доходи зростають (в тому числі і трансферний дохід безробітних), проте ча-

стка безробітних також зростає. У цьому випадку глибина бідності ($\alpha = 1$) зменшується не залежно від того як розподілений дефіцит доходів між зайнятими та безробітними. При $\alpha > 1$ зміни в рівні бідності залежать від критичного значення еластичності.

IV. Висновки. Класичний результат з економіки праці говорить про те, що зростання МЗП буде призводити до скорочення рівня зайнятості. Очікуване зростання безробіття (в класичній односекторній моделі ринку праці) багатьох аналітиків приводить до сумнівів щодо доцільності збільшення МЗП або навіть до відмови від самої ідеї МЗП. Заміна рівня безробіття на індекси бідності ФГТ в класичній моделі із односекторним ринком праці та гомогенними трудовими силами виявляється цілком плідною і дає змогу більш глибокого розуміння соціально-економічних наслідків зростання МЗП. Показано, що зростання МЗП може збільшувати рівень бідності, проте, за визначених умов, рівень бідності може також зменшуватись. Вплив зростання МЗП на рівень бідності залежить від чотирьох параметрів: відношення МЗП до межі бідності; еластичності попиту на трудові сили по МЗП; рівня перерозподілу; значення параметру α індексів бідності ФГТ. Суспільно-політичні імплікації цих результатів полягають у тому, що аналітик повинен знати значення цих параметрів для того щоб обґрунтовано оцінити збільшить чи зменшить рівень бідності зростання МЗП. Таким чином, точка зору, згідно із якою вищий рівень МЗП є благом, оскільки збільшує зарплату працюючих та точка зору, згідно із якою зро-

стання МЗП є лихом, оскільки при цьому зростає безробіття, за визначених обставин може бути спростована.

Крім моделі із негативним податком соціально-розподільчого типу, $y^* = g + (1 - \gamma)y$, може бути розглянута модель із негативним податком типу дефіциту доходів, $y^* = y - \gamma(y - u)$. У цьому випадку має місце базове звільнення від оподаткування, u . Податок є негативним поки доходи залишаються меншими рівня базового звільнення, $y < u$. Дві моделі дають однаковий результат, якщо $u = g / \gamma$. При запровадженні МЗП, отримуємо $y^* = w - \gamma(w - u)$ – доход працюючих та $y^* = \gamma u$ – доход безробітних. Наведені вище моделі можуть бути також узагальнені шляхом запровадження гетерогенності трудових сил та багатосекторного ринку праці.

1. Card D. and A. B. Wascher Minimum Wages and Employment//The American Economic Review, Vol.90, #5, 2000, p.1397-1420.

2. Fields G. and R. Kanbur Minimum Wages and Poverty/Cornell University, WP2005-18, 2005.

3. Novikov V.N., Semenov V.V. About the axiomatic description of measures of poverty// Theory of Stochastic Process, vol. 10, №3-4, 2004, p. 102-106.

Connection is examined between growth of minimum wage and level of poverty, measured by indexes of Foster-Greer-Thorbecke. It is rotined that growth of minimum wages can increase the level of poverty, however, at certain circumstances, the level of poverty can also diminish.

Лісогор Л.С.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ З ПОЗИЦІЙ КОНКУРЕНТНОСТІ

У статті розглядаються проблеми, що пов'язані з розвитком регіональних ринків праці в залежності від конкурентного середовища. Обґрунтовується методика оцінки рівня розвитку ринків праці в регіонах України з позиції конкурентності.

Ключові слова: *регіональні ринки праці, конкурентне середовище, методика оцінки рівня*

розвитку ринків праці, інтегральний індекс розвиненості ринку праці.

I. Вступ. В умовах ринково орієнтованої економіки розвиток ринку праці відзначається наявністю суттєвих інституціональних деформацій економічного середовища, що проявляється через існування достатньо високих бар'єрів (ускладнених умов) входжен-